

Uitkomsten controle en overige informatie 2017

Rapportage aan het algemeen en
dagelijks bestuur

Waterschap Hunze en Aa's | mei 2018

Building a better
working world

Building a better
working world

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen, Netherlands
Postbus 997
9700 AZ Groningen, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 25 05
ey.com

Het algemeen en dagelijks bestuur van

Waterschap Hunze en Aa's

T.a.v. de heer H. Küpers, secretaris-directeur

Postbus 195

9640 AD VEENDAM

Groningen, 1 mei 2018

Uitkomsten controle en overige informatie 2017

Geachte leden van het algemeen en dagelijks bestuur,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2017 van Waterschap Hunze en Aa's. In het hoofdstuk Kernpunten uit onze rapportage vindt u:

- ▶ de status van de accountantscontrole;
- ▶ de reikwijdte van de accountantscontrole;
- ▶ de belangrijkste uitkomsten.

In de paragraaf Onze analyse van het resultaat 2017 van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole geven wij onze mening over de kwaliteit van het resultaat en significante transacties en/of ongebruikelijke mutaties op de balans of resultaatrekening.

De paragraaf Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle van het hoofdstuk Uitkomsten jaarrekeningcontrole biedt informatie over de gesignaleerde kernpunten van de controle en overige punten.

In de paragrafen daarna gaan wij in op onze onafhankelijkheid en op onze conclusie met betrekking tot het bestuursverslag.

De bijlagen bevatten informatie over onze werkwijze, de reikwijdte van de accountantscontrole en de inzet van deskundigen, de communicatie met u en het management, de kwaliteit van de interne beheersorganisatie en controleverschillen.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door onze beroepsgroep NBA, de politiek en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en eerlijke dialoog met u als lid van het audit commissie/het bestuur. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de corporate governance als geheel.

REQ2434212/jb

Het concept van dit verslag is d.d. 18 april 2018 besproken met de portefeuillehouder FAZ, de secretaris-directeur, het afdelingshoofd PFB, de controller en de senior beleidsadviseur financiën.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door de audit commissie, het algemeen en dagelijks bestuur en het management en mag niet door anderen worden gebruikt tenzij ter vervulling van uw verantwoordelijkheden in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage	4	Aandachtspunten	18
		▶ Aandachtspunten van de audit commissie	
Uitkomsten jaarrekeningcontrole:	6	Bijlagen	
▶ Onze analyse van het resultaat 2017		▶ Controleaanpak	
▶ Onze analyse van de financiële positie 2017		▶ Communicatie met het dagelijks bestuur en de audit commissie	
▶ Onze analyse van de gehanteerde grondslagen		▶ Jaarverslag	
▶ Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle		▶ Onafhankelijkheid	
		▶ Verklaring van verantwoordelijkheden	
		▶ Controleverschillen	
Kwaliteit beheersorganisatie:	13		
▶ Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override			
▶ Overwegingen met betrekking tot corruptie- en omkopingsrisico's			
▶ Bevindingen interne beheersing			
▶ Automatisering			
Rechtmatigheidsbeheer	17		

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 32

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
De jaarrekening is getrouw	<p>Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij de jaarrekening 2017 van Waterschap Hunze en Aa's met betrekking tot de getrouwheid.</p> <p>Dit betekent dat de jaarrekening van Waterschap Hunze en Aa's naar ons oordeel een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva per 31 december 2017 in overeenstemming met de Waterschapswet.</p>
Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	<p>Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij de jaarrekening 2017 van Waterschap Hunze en Aa's met betrekking tot de rechtmatigheid.</p> <p>Dit betekent dat wij van oordeel zijn dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van het waterschap.</p>
Definitief opmaken jaarrekening	<p>De jaarrekening wordt definitief opgemaakt in de vergadering van het dagelijks bestuur van 7 mei 2018.</p>
Geen bijzonderheden ten aanzien van de WNT-verantwoording	<p>Wij hebben de WNT-verantwoording van Waterschap Hunze en Aa's gecontroleerd met inachtneming van het Controleprotocol WNT. Wij concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.</p>
Controleverschillen	<p>Ten aanzien van de jaarrekening 2017 resteren geen ongecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot getrouwheid. Voorts zijn naar aanleiding van onze controle geen materiële controleverschillen gecorrigeerd. Tevens zijn geen financiële rechtmatigheidsfouten geconstateerd.</p>

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met het Waterschapsbesluit en bevat geen materiële inconsistenties met de jaarrekening	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Waterschapsbesluit is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is en het jaarverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent het waterschap en haar omgeving geen materiële onjuistheden bevat.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

Voordelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na bestemming) over het jaar 2017 bedraagt € 3.578.000 voordelig ten opzichte van een begroot saldo van € 251.000 voordelig.

Het resultaat over 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven.

Resultaat 2017 ten opzichte van de gewijzigde begroting			
Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting 2017	Realisatie 2017	Afwijking ten opzichte van de gewijzigde begroting
Totale lasten	90.119	87.138	2.981
Totale baten	87.591	88.159	568
Totaal saldo van baten en lasten	(2.528)	1.021	3.549
Mutaties in reserve	2.779	2.557	(222)
Gerealiseerd resultaat	251	3.578	3.327

Kwaliteit van het resultaat

In hoofdstuk 2 van het jaarverslag is een uitgebreide analyse opgenomen van het resultaat ten opzichte van de gewijzigde begroting (en najaarsrapportage).

De belangrijkste en meest opvallende posten welke leiden tot het voordelig resultaat ten opzichte van de najaarsrapportage van € 3.327.000 kunnen als volgt worden weergegeven:

Omschrijving afwijking	Voordelig	Nadelig
Bedragen x € 1.000	€	€
1. Diensten/onderhoud door derden en bijdragen aan derden	1.590	
2. Dotatie voorzieningen en post onvoorzien	110	
3. Personeelskosten, goederen en energiekosten	1.008	
4. Bijdragen van derden	589	
5. Waterschapsbelastingen		118
6. Afschrijvingslasten	214	
7. Overige		66
Totaal	3.511	184
Per saldo	3.327	

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2017

Toelichting kwaliteit van het resultaat

Begrotingsbeheer

Het verantwoorde resultaat en afwijkingen ten opzichte van de begroting en eerdere verslaggevingsjaren zijn goed toegelicht in het jaarverslag (pagina 37 en verder).

Uw begrotingsbeheer

Naar onze mening zou de afwijking tussen gerealiseerd resultaat en begroot resultaat circa 0%-3% van de gerealiseerde lasten mogen bedragen, dat wil zeggen tussen € 0 en € 2,6 miljoen. De afwijking tussen gerealiseerd resultaat en begroot resultaat bedraagt ongeveer € 3,3 miljoen, zijnde 3,7% van de gerealiseerde lasten. In hoofdstuk 2 van het jaarverslag is een nadere analyse van deze afwijking opgenomen. Uit deze analyse blijkt dat een groot deel van de afwijking wordt verklaard door uitgestelde activiteiten, waardoor de in 2017 begrote lasten naar uw inschatting zullen worden gerealiseerd in opvolgende boekjaren (met name in 2018). Op basis van voorgaande zijn wij van mening dat het prognosticerend vermogen van uw waterschap nog immer in orde is.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

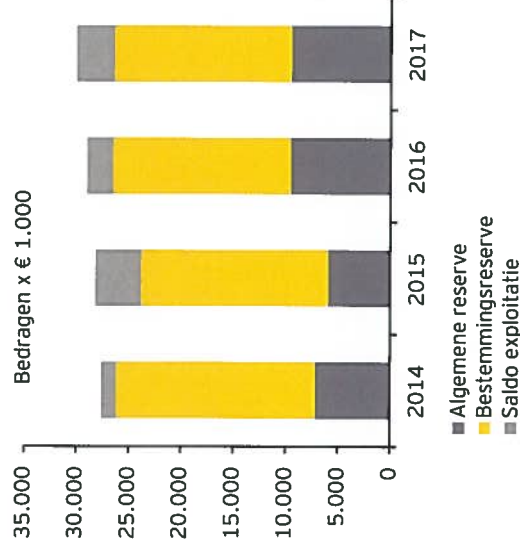
Onze analyse van de financiële positie 2017

Analyse van de financiële positie

Eigen vermogen neemt toe

Uw financiële positie ultimo 2017 is vergelijkbaar met ultimo 2016. De toename van het eigen vermogen, in samenhang met de ontwikkeling van het balanstotaal, leidt tot een lichte stijging van de solvabiliteit.

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per jaareinde 2017 volgens de jaarrekening € 30,0 miljoen en heeft zich vanaf 2014 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 30,0 miljoen is € 9,5 miljoen opgenomen als algemene reserve, dit staat ter vrije beschikking aan de organisatie. Per saldo is gedurende 2017 € 2.557.000 onttrokken aan de reserves. Deze onttrekking (ten gunste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 1.021.000) het gerealiseerde resultaat van € 3.578.000.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie 2017

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, dat informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2017 is gevoerd.

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen over de afgelopen jaren.

Weerstandsvermogen bedragen x € 1.000	Minimum	1-1-2018	1-1-2017	1-1-2016
Watersysteembeheer	1.636	11.259	10.170	8.954
Zuiveringsbeheer	607	1.822	1.630	392
Totaal weerstandsvermogen (na resultaatbestemming)	2.243	13.081	11.800	9.346
Bestemmingsreserves		16.950	17.209	18.799
Totaal eigen vermogen		30.031	29.009	28.145
Balanstotaal		254.579	253.628	256.785

Rekening houdende met intern geformuleerde risico's en het daaruit voortvloeiende intern bepaalde minimum weerstandsvermogen, is de beschikbare weerstandscapaciteit van voldoende niveau. Wij geven u in overweging de belangrijkste risico's, zoals beschreven in het jaarverslag, te voorzien van een nadere toelichting, waaronder een inschatting van de kans en impact (bijvoorbeeld per component kans/impact: hoog/middel/laag).

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het bestuur gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Kwaliteit jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Waterschapsbesluit is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.

Eerste toepassing of stelselwijziging

In het boekjaar 2017 was geen sprake van een eerste toepassing van verslaggevingsregels of stelselwijzigingen.

Materiële alternatieve verwerkingswijzen

Met betrekking tot specifieke transacties rapporteren wij ten minste over de aan de transacties ten grondslag liggende feiten, de betrokken jaarrekeningposten en de toepasbaarheid op de transactie van de door het waterschap gehanteerde verslaggevingsgrondslagen. Wij rapporteren over de geselecteerde alternatieve verwerkingswijzen omtrent de redenen daarvoor en omtrent de uitgangspunten waarop de door het bestuur gekozen alternatieve grondslag is gebaseerd. Indien een door de cliënt gekozen grondslag niet onze voorkeur heeft, bespreken wij met het bestuur waarom deze keuze is gemaakt en waarom deze niet onze voorkeur heeft.

Gedurende het boekjaar 2017 was geen sprake van materiële alternatieve verwerkingswijzen.

Verslaggeving over ongebruikelijke transacties/controversiële aangelegenheden

Ten aanzien van dit onderwerp zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Significante schattingsposten

Ten aanzien van dit onderwerp wordt verwezen naar pagina 12 (inzake voorzieningen).

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Over 2017 voldaan aan de WNT; toelichting op de WNT in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2017 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Kasgeldlimiet

Geen bijzonderheden geconstateerd ten aanzien van naleving van Wet Fido inzake kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet houdt in dat een bepaald percentage van het totaal van de bruto lasten opgenomen in de begroting van het boekjaar (voor waterschappen: 23%) met kort geld mag worden gefinancierd (conform de Wet Financiering Decentrale Overheden, hierna Wet Fido).

Op basis van de begroting 2017 (geldend op 1 januari van het boekjaar) van het waterschap mag circa € 21 miljoen met kort geld worden gefinancierd. De kortlopende schuld bij de Nederlandse Waterschapsbank ultimo 2017 is € 11 miljoen. Daarmee wordt de kasgeldlimiet niet overschreden.

Ook hebben wij vastgesteld dat de norm niet in meer dan twee achtereenvolgende kwartalen is overschreden.

Naleving Europese aanbestedingsregels

Europese aanbestedingsregels zijn nageleefd

Naar aanleiding van onze controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Voorzieningen

Voorzieningen zijn betrouwbaar ingeschat

Waterschap Hunze en Aa's heeft een voorziening ten bedrage van € 2,0 miljoen gevormd voor in rechte afdwingbare verplichtingen voortvloeiende uit een aantal wachtgeld- en pensioenregelingen ten aanzien van haar voormalig personeel en bestuurders. Onderdeel van deze voorziening is de verplichting ten bedrage van € 738.000 uit hoofde van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) inzake voormalige bestuurders. De omvang van de voorziening is berekend door uitvoeringsinstelling APG op basis van het toegekende recht op Appa en de daaruit voortvloeiende inschatting van de toekomstige uitstroom van middelen. Wij hebben de berekening van de voorzieningen, alsmede de daarbij gehanteerde parameters en veronderstellingen getoetst en concluderen dat de voorzieningen, rekening houdende met op dit moment bekende feiten en omstandigheden, betrouwbaar zijn ingeschat en verantwoord in de jaarrekening 2017.

Belastingopbrengsten

Belastingopbrengsten worden volledig verantwoord in de exploitatierekening

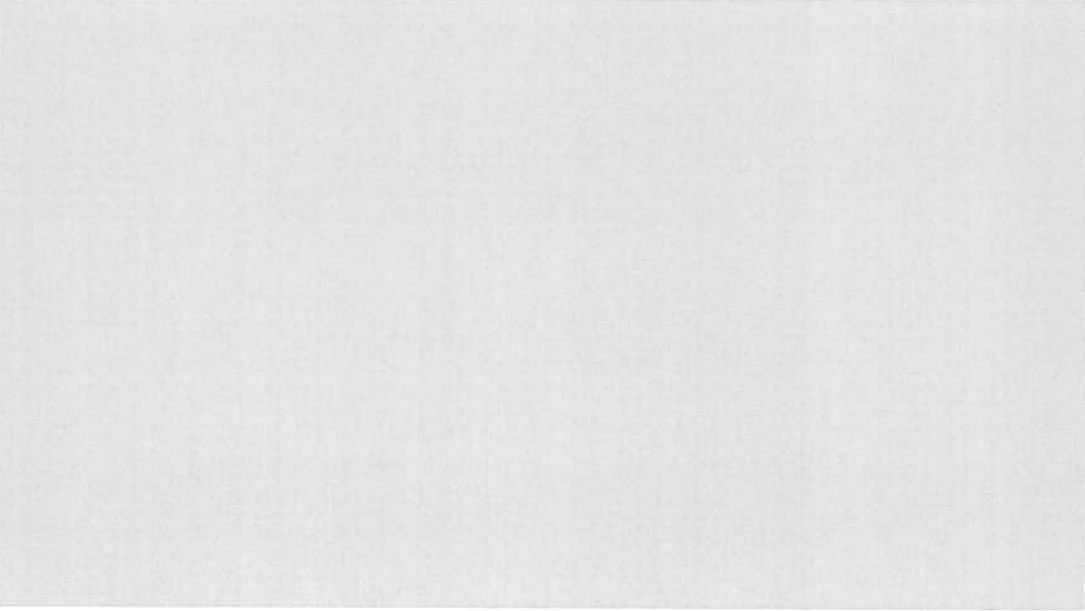
Voor een nadere toelichting op de belastingopbrengsten verwijzen wij naar hoofdstuk 2 van de jaarrekening en paragraaf 3d inzake waterschapsbelastingen.

De belastingopbrengsten worden geïnd door Gemeenschappelijke Regeling Hefpunt. Er is op 6 april 2018 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de belastingverantwoording 2017 van Waterschap Hunze en Aa's.

Naar aanleiding van de controle op de juistheid van de kwijtscheldingen zijn geen fouten of onzekerheden geconstateerd groter dan onze rapporteringstolerantie.

Kwaliteit beheersorganisatie

Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override

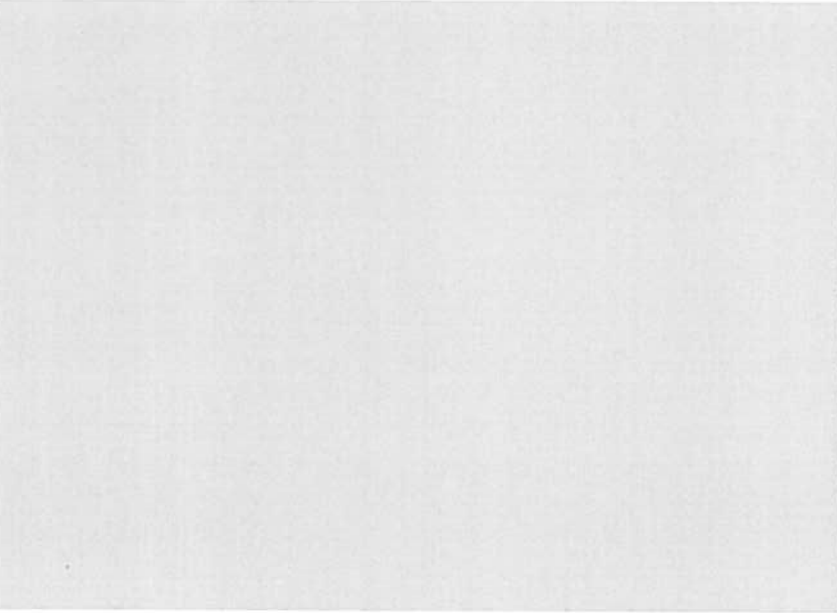
Fraude en de naleving van wet- en regelgeving
De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij het algemeen bestuur als het dagelijks bestuur. Het is van belang dat het dagelijks bestuur, onder toezicht van het algemeen bestuur, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Gesignaleerde frauderisico's	Op frauderisico's gerichte beheersingsmaatregelen	Systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en bijbehorende bevindingen
Doorbreking van de beheersmaatregelen door het management of hogere functielagen (management override) bij de het bepalen van voorzieningen.	Functiescheidingen in het managementteam/dagelijks bestuur en toezicht door algemeen bestuur Periodieke interne rapportages met focus op belangrijke prestatie-indicatoren, resultaatontwikkeling, et cetera Integriteitsregelingen, waaronder klokkenluidersregeling.	Integrale analyse van grootboekmutaties. Testen van interne beheersingsmaatregelen. Controles van aannames/veronderstellingen op basis van wet- en regelgeving, benchmarks, externe informatie, historische ontwikkelingen, verbandscontroles et cetera.

Naleving wet- en regelgeving en overige
Wij informeren het algemeen bestuur over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben.
Gedurende de controle zijn geen feiten of omstandigheden gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving of statuten, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin het algemeen bestuur in staat is haar taken te vervullen.

Kwaliteit beheersorganisatie

Overwegingen met betrekking tot corruptie- en omkopingsrisico's

Corruptie- en omkopingsrisico's

De afgelopen periode is, mede door een aantal incidenten (ook in het noorden van Nederland), de aandacht voor corruptie- en omkopingsrisico's toegenomen.

Dit betekent dat organisaties, waaronder uw waterschap, periodiek stil zouden moeten staan bij de vraag op welke wijze dit soort risico's aan de orde kunnen zijn en op welke wijze deze risico's beheerst zouden moeten worden.

Wij constateren dat u diverse maatregelen ten aanzien van het waarborgen van integriteit hebt geïmplementeerd, ondermeer in de vorm van soft controls, waaronder een klokkenluidersregeling en een vertrouwenspersoon voor het kunnen melden van ongewenst gedrag. Daarnaast heeft u een gedegen aanbestedingsproces ingericht, teneinde passende invulling te geven aan het mitigeren van deze risico's middels concrete interne beheersactiviteiten.

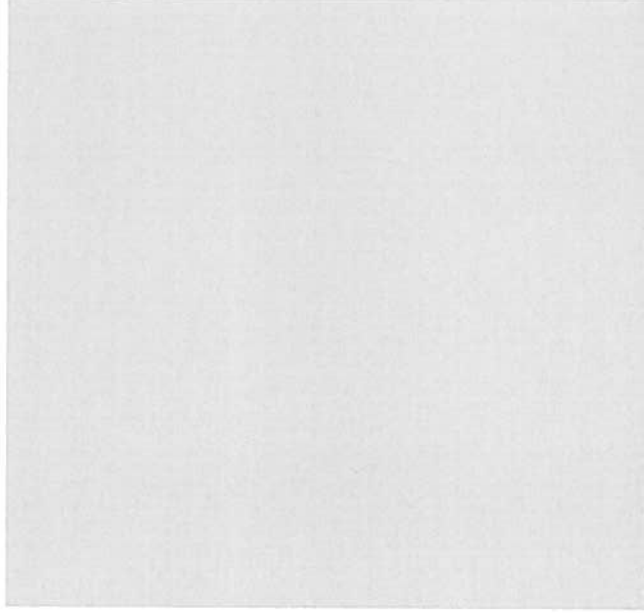
Wij hebben als onderdeel van onze controle de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten aanzien van de jaarrekening te mitigeren:

- ▶ Controle naleving Europese aanbestedingsregels op basis van geregistreerde verplichtingen per crediteur en betreffende (aanbestedings)dossiers.
- ▶ Analyse van alle in het boekjaar geregistreeerde grootboekregels, specifiek ten aanzien van bijzondere boekingscombinaties met betrekking tot bijvoorbeeld kas- en bankmutaties.

Naar aanleiding van bovengenoemde werkzaamheden hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd. Ter overweging geven wij u mee om in het kader van dit onderwerp de risicoanalyse te expliciteren, inclusief de aanwezige beheersingsmaatregelen, bijvoorbeeld in de vorm van een memo.

Kwaliteit beheersorganisatie

Bevindingen interne beheersing

Bevindingen interne beheersing

In onze managementletter 2017, uitgebracht aan het dagelijks bestuur op 8 januari 2018, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2017 opgenomen. In deze managementletter staan geen zaken vermeld die vóór de jaarrekeningcontrole 2017 opgepakt zouden moeten zijn.

Wij hebben geconstateerd dat binnen de organisatie sprake is van een hoge mate van controlebewustzijn en dat de interne beheersing van goed niveau is.

Kwaliteit beheersorganisatie

Automatisering

Automatisering in het kader van onze controle

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen.

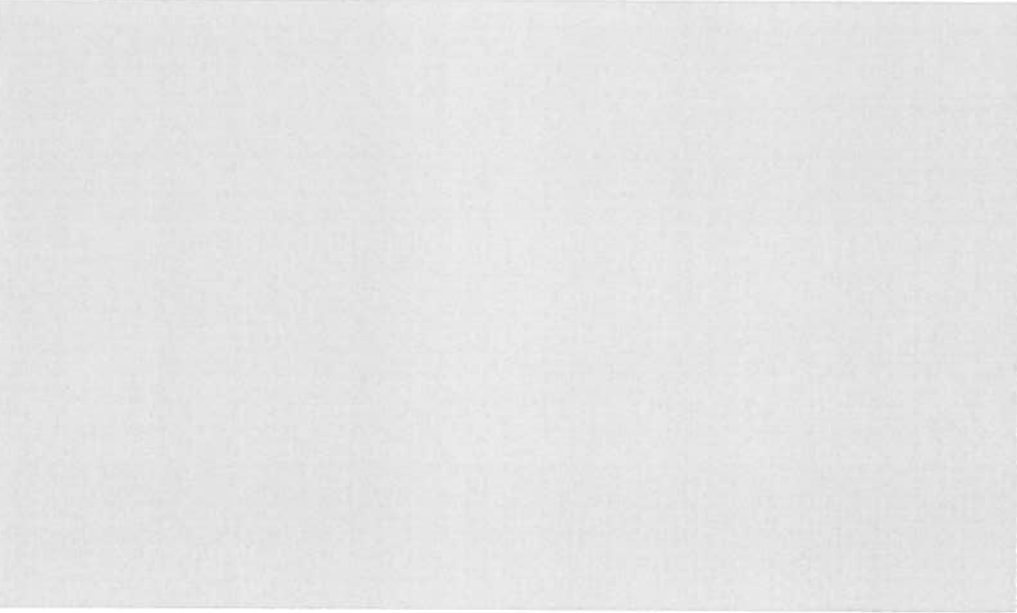
Het proces met betrekking tot het beheer van informatietechnologie (ten aanzien van de voor onze controle van belang zijnde applicaties) hebben wij overigens ingeschat als zijnde niet effectief in het kader van onze jaarrekeningcontrole. Het dagelijks bestuur heeft, op basis van een kosten-/batenanalyse, een bewuste keuze gemaakt ten aanzien van het niet formeel inrichten c.q. het niet formeel vastleggen van de algemene ICT-beheersmaatregelen. Hierbij hebben de volgende overwegingen meegespeeld:

- ▶ Relatief beperkte omvang van de ICT-afdeling en hoeveelheid gebruikers (van de voor onze controle van belang zijnde applicaties).
- ▶ Relatief beperkt aantal wijzigingen in ICT gedurende het jaar.

Omdat een deel van de algemene ICT-beheersmaatregelen niet formeel is ingericht c.q. niet formeel is vastgelegd binnen uw organisatie, hebben wij in het kader van onze jaarrekening controle geen gebruik gemaakt van deze algemene ICT-beheersmaatregelen ten aanzien van het mitigeren van de voor onze controle van belang zijnde ICT-risico's. Om die reden hebben wij deze beheersmaatregelen niet getest en hebben wij gekozen voor een andere controleaanpak. Dit betekent onder meer dat wij IT-aspecten van interne beheersmaatregelen en de betrouwbaarheid vanuit applicaties verkregen lijstwerk op een andere wijze hebben gecontroleerd.

Wij merken op dat de keuze om, in het kader van onze jaarrekeningcontrole, niet te steunen op de algemene ICT-beheersmaatregelen geen afbreuk doet aan de geautomatiseerde gegevensverwerking van uw waterschap en bevestigen dat onze jaarrekeningcontrole geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht heeft gebracht.

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid
Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door het algemeen bestuur geautoriseerde begroting. Wij hebben geen overschrijdingen geconstateerd ten opzichte van de gewijzigde begroting.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw waterschap heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag. Rekening houdende met intern geformuleerde risico's en het daaruit voortvloeiende intern bepaalde minimum weerstandsvermogen, is de beschikbare weerstandscapaciteit van voldoende niveau.

Aandachtspunten

Aandachtspunten van de audit commissie

Aandachtspunten audit commissie

Aandachtspunten van de audit commissie

Wij vinden het van groot belang onze controle af te stemmen op de specifieke situatie van Waterschap Hunze en Aa's en de wensen van onze opdrachtgever. Op die wijze kunnen wij nog gerichter toegevoegde waarde leveren. De audit commissie heeft ons gevraagd specifiek in te gaan op de door u opgestelde "achtergrondnotitie risicomanagement". In onze managementletter 2017 hebben wij u geïnformeerd over dit aandachtspunt en onze mening uitgesproken dat de "achtergrondnotitie risicomanagement" (inclusief bijlage) een goede opzet is voor het implementeren van risicomanagement binnen uw organisatie.

Bijlagen

Controleaanpak	20
Communicatie met het dagelijks bestuur en de audit commissie	26
Jaarverslag	27
Onafhankelijkheid	28
Verklaring van verantwoordelijkheden	30
Controleverschillen	32

Bijlage – Controleaanpak

Controleaanpak en -uitvoering

Controleaanpak en - uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit van onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de verbijzonderde interne controle en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management, de audit commissie en het dagelijks bestuur over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal aandachtpunten voor de jaarrekening 2017 onderkend:

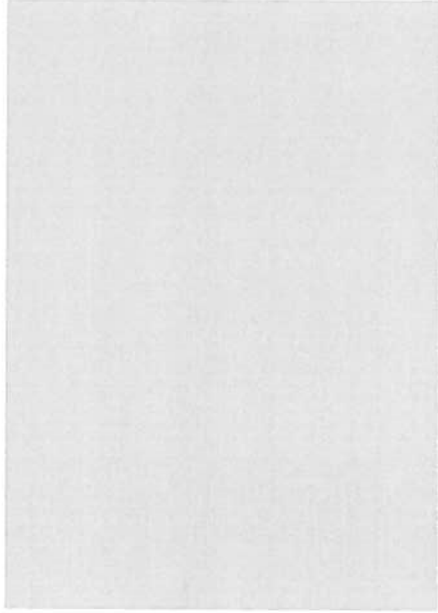
- ▶ Financiële positie en kwaliteit resultaat.
- ▶ Schattingen en toelichtingen in de jaarrekening, in het bijzonder ten aanzien van voorzieningen.
- ▶ Naleving Wet normering topinkomens (WNT).
- ▶ Naleving (Europese) aanbestedingsregels.
- ▶ Verbonden partijen.

Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtpunten in dit accountantsverslag.

Ten opzichte van voorgaand jaar hebben wij geen wijzigingen aangebracht in onze controleaanpak.

Bijlage - Controleaanpak

Verbonden partijen en significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Verbonden partijen

Ten aanzien van verbonden partijen bevestigen wij dat geen sprake was van:

- ▶ geen/ontoereikende toelichting in de jaarrekening en/of paragraaf verbonden partijen van verbonden partijen of significante transacties met verbonden partijen;
- ▶ significante transacties met verbonden partijen die niet correct zijn geautoriseerd en een indicatie voor fraude kunnen zijn;
- ▶ meningsverschil met het dagelijks bestuur inzake de verwerking en toelichting van significante transacties met verbonden partijen;
- ▶ niet-naleven van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Er zijn geen uitdagingen/moeilijkheden geweest tijdens de controle.

Bijlage - Controleaanpak

Rechtmatigheid

Onze aanpak ten aanzien van rechtmatigheid Wij hebben bij de controle over 2017 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het Controleprotocol 2012 van Waterschap Hunze en Aa's. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ Het rechtmatigheidsbeheer
- ▶ De naleving van het voorwaardencriterium
- ▶ De begrotingsrechtmatigheid
- ▶ De kredieten
- ▶ Mutaties in de reserves
- ▶ Het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium
- ▶ De niet-financiële beheershandelingen

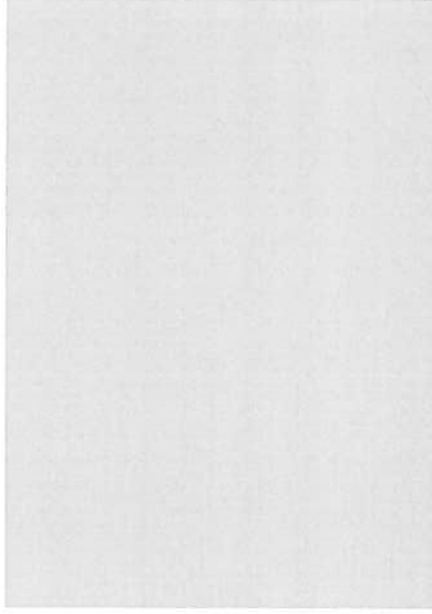
Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van het algemeen bestuur is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

Het algemeen bestuur autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan het algemeen bestuur. Door een goede inrichting van de planning & controlcyclus zorgt het dagelijks bestuur er voor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan het algemeen bestuur, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit daarover kan nemen.

Bijlage - Controleaanpak

Rechtmatigheid

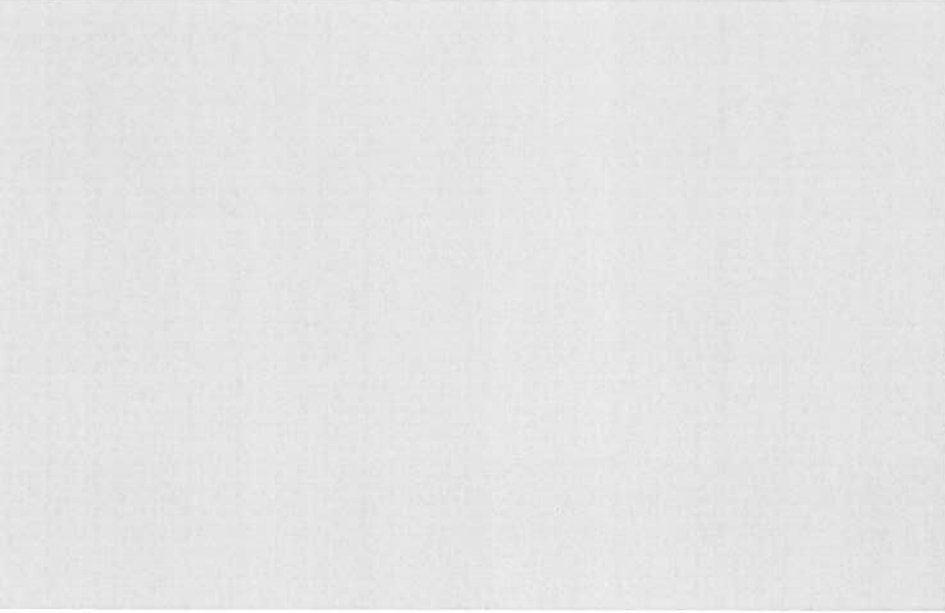
Indien budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan het algemeen bestuur, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door het algemeen bestuur geformuleerde beleid en of deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij opneindeeregelingen.

Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door het algemeen bestuur worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door het algemeen bestuur geautoriseerde begroting. Wij hebben geen overschrijdingen op programmaniveau geconstateerd.

Bijlage - Controleaanpak

Goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De goedkeuringstolerantie is vastgesteld door het dagelijks bestuur en vervolgens ter besluitvorming gebracht van het algemeen bestuur. Op 15 februari 2012 is het normenkader vastgesteld, ten aanzien van de totstandkoming van de toleranties zijn vanaf dat moment geen wijzigingen aangebracht.

Op grond van de jaarrekening 2017 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 870.000 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 2.610.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden. Hierbij dient overigens tevens rekening te worden gehouden met het risico op niet-ontdekte fouten. Wij voeren namelijk geen integrale controle uit maar maken bijvoorbeeld gebruik van deelwaarnemingen.

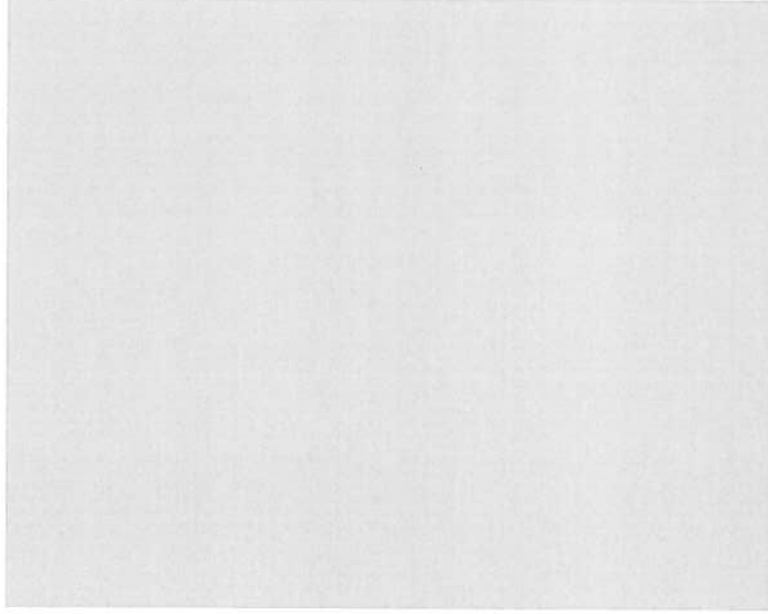
Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, bedraagt € 87.000 voor fouten en € 261.000 voor onzekerheden.

Goedkeurings-tolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Bijlage - Controleaanpak

Samenwerking met andere accountants en inzet van deskundigen

Samenwerking met verbijzonderde interne controle
Voor de jaarrekening van Waterschap Hunze en Aa's maken wij gebruik van de werkzaamheden uitgevoerd door de interne controlefunctionaris. Gegeven de vereisten opgenomen in de Nederlandse controlestandaarden inzake het kunnen steunen op de werkzaamheden van verbijzonderde interne controles, hebben wij deze werkzaamheden integraal gereviseerd.

Voorts hebben wij de uitkomsten van de controle van de belastingopbrengsten, zoals tot en met boekjaar 2017 wordt geïnd door GR Hefpunt, betrokken bij onze controle van Waterschap Hunze en Aa's.

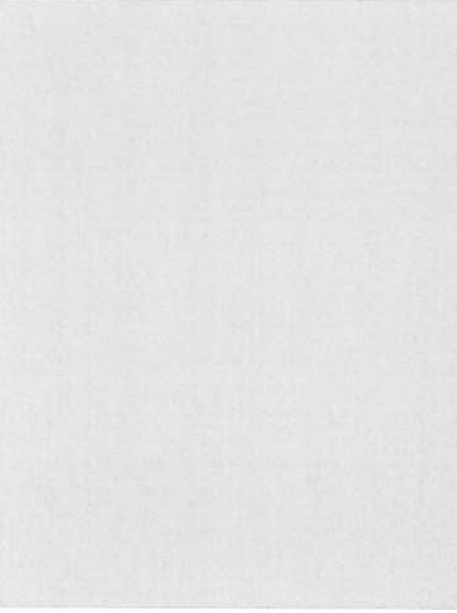
Inschakeling van specialisten

Wij hebben voor onze controle van de toelichting van topinkomens (in het kader van de WNT) gebruikgemaakt van onze interne loonspecialisten. De toelichting van topinkomens is een belangrijke toelichting in de jaarrekening. Onze experts hebben ons met name ondersteund bij de controle van de volledigheid van de toe te lichten topinkomens en de daarin opgenomen looncomponenten die relevant zijn voor deze toelichting. Wij hebben vooraf met hen afspraken gemaakt over het uit te voeren werk en zij rapporteren hun bevindingen hierover aan ons, waarbij wij als EY-auditteam volledig verantwoordelijk zijn voor het werk dat zij verrichten. Onze bevindingen ten aanzien van deze toelichting rapporteren wij op pagina 11 van dit verslag.

Inschakeling van externe deskundigen

Het controleteam heeft geen gebruik gemaakt van externe deskundigen.

Bijlage – Communicatie met het dagelijks bestuur en de audit commissie

Ten aanzien van het boekjaar 2017 hebben wij vergaderingen bijgewoond van de audit commissie en besprekingen gevoerd met de portefeuillehouder FAZ, als de vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur. Deze vergaderingen/besprekingen betroffen:

- ▶ 20 september 2017 (audit commissie): tijdens deze bijeenkomst is de controleaanpak besproken, alsmede de aandachtspunten voor de controle van de jaarrekening 2017;
- ▶ 13 december 2017 (de portefeuillehouder FAZ, als de vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur): tijdens deze vergadering is onze managementletter met de uitkomsten van de interim-controle besproken;
- ▶ 31 januari 2018 (audit commissie): tijdens deze bijeenkomst is onze managementletter met de uitkomsten van de interim-controle besproken;
- ▶ 18 april 2018 (de portefeuillehouder FAZ, als de vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur): tijdens deze bijeenkomst zijn de uitkomsten van onze controle besproken.

Bijlage - Jaarverslag

Inleiding

In het kader van onze controle van de jaarrekening is het onze taak om na te gaan of het jaarverslag voldoet aan de voorschriften van het Waterschapsbesluit en of het verenigbaar is met de jaarrekening, en ook om na te gaan of het jaarverslag, in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent het waterschap en haar omgeving, geen materiële onjuistheden bevat.

Vereisten jaarverslag

Uw jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording, de voortgang coalitieakkoord, het verslag ter verantwoording van het financieel beheer, de paragrafen en overige informatie. Het Waterschapsbesluit bepaalt nadere voorschriften voor het jaarverslag.

In overeenstemming met de omvang en complexiteit van het waterschap bevat het jaarverslag een evenwichtige en uitvoerige analyse van de financiële situatie op de verslagdatum, ontwikkelingen tijdens het boekjaar en inkomsten, alsmede een beschrijving van de risico's en onzekerheden. Daarnaast dient in het jaarverslag de verwachte gang van zaken te worden opgenomen. Ten aanzien van het gebruik van financiële instrumenten door het waterschap worden de doelstellingen en het beleid van het waterschap inzake risicobeheer vermeld.

Bijlage - Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO, die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ Langdurige betrokkenheid
- ▶ Samenloop van dienstverlening
- ▶ Geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorroelatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders. Waterschap Hunze en Aa's is overigens geen OOB (Organisatie van Openbaar Belang).

Op 17 juni 2016 is een gewijzigde ViO van kracht geworden vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (Senior) Managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Per 17 juni 2016 moet de externe accountant roteren na een periode van vijf jaar waarbij verder een afkoelingstermijn van drie jaar geldt. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ drs. R.T.H. Wortelboer RA, betrokken vanaf boekjaar 2014;
- ▶ drs. J.M.A. Drost RA, betrokken vanaf boekjaar 2017;
- ▶ drs. S. van der Weij RA, betrokken vanaf boekjaar 2015.

Dit betekent dat het team voldoet aan de onafhankelijkheidsvoorschriften.

Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's, zoals Waterschap Hunze en Aa's, is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance-dienst niet van materiële invloed is op het assuranceobject. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurance-dienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is of;
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance-team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is of;
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid voor zover die de wettelijke grens te boven gaan. Wij bevestigen hierbij dat geen sprake was van verstrekte- of ontvangen giften of geschenken die het wettelijke grensbedrag te boven gaan.

Bijlage - Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2017 van Waterschap Hunze en Aa's gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het in Nederland geldende Waterschapsbesluit. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 109 tweede lid van de Waterschapswet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het

Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het door het algemeen bestuur

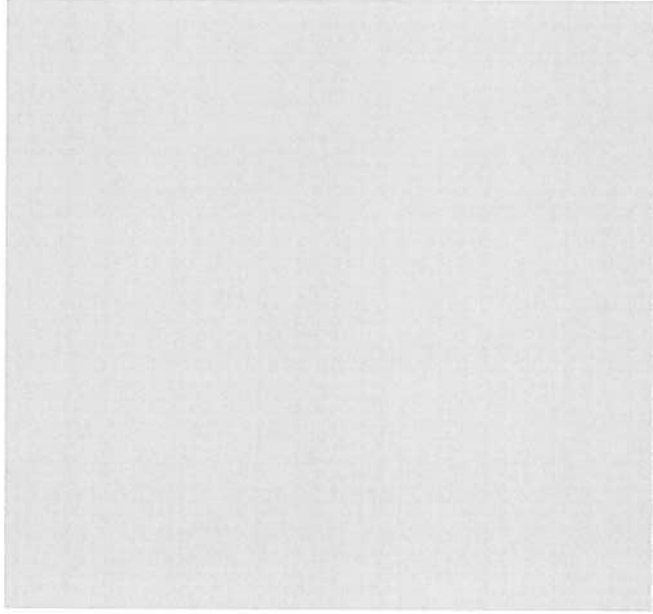
vastgestelde controleprotocol. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en het naleven van wet- en regelgeving (hierna onregelmatigheden) berust zowel bij het algemeen bestuur als bij het dagelijks bestuur. Het is van belang dat het dagelijks bestuur, onder toezicht van het algemeen bestuur, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude en onregelmatigheden, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude en onregelmatigheden kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude en onregelmatigheden te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat. Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de standaarden.

Bijlage - Verklaring van verantwoordelijkheden

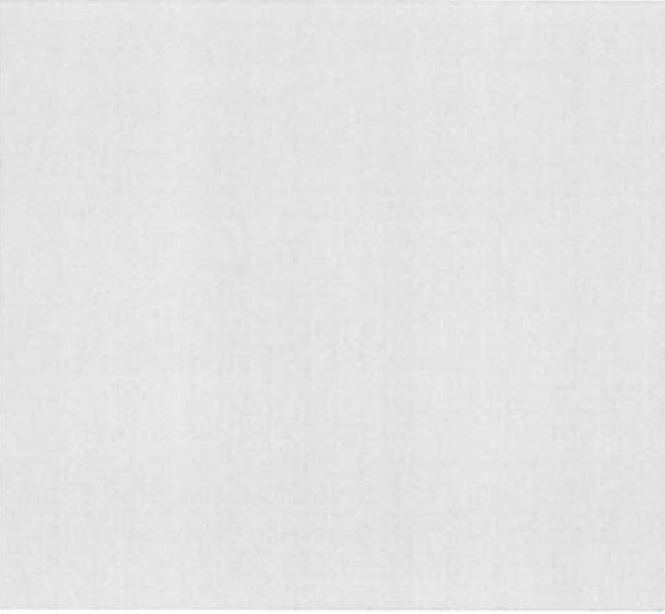

Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 en 250 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het hoofdstuk Kwaliteit beheersorganisatie, onderdeel Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override van dit verslag.

Letter of representation

Wij hebben het dagelijks bestuur gevraagd om een Letter of Representation, zijnde een bevestiging die wordt afgegeven in samenhang met onze controle van de jaarrekening 2017. Met deze brief bevestigt het dagelijks bestuur onder meer haar verantwoordelijkheid voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met het Waterschapsbesluit. De getekende Letter of Representation is ontvangen voorafgaande aan de afgifte van onze controleverklaring.

Bijlage - Controleverschillen

Gecorrigeerde controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die het waterschap heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Waterschapsbesluit dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Naar aanleiding van onze controle zijn geen materiële controleverschillen geconstateerd.

Ongecorrigeerde controleverschillen

Ongecorrigeerde controleverschillen met een mogelijk materiële impact worden gecommuniceerd met het dagelijks bestuur en als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Eventuele geconstateerde fouten en onzekerheden worden geanalyseerd in samenhang met de vastgestelde controletoelichting van respectievelijk € 870.000 en € 2.610.000. Voorts worden de volgende kwalitatieve factoren in ogenschouw genomen teneinde te bepalen of sprake is van een mogelijke materiële impact:

- ▶ Het effect op het resultaat voor en na bestemming.
- ▶ Het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen.
- ▶ Het effect op significante toelichtingen, individuele items, sub totaal of totaal in de jaarrekening.

Wij bevestigen dat geen sprake is van ongecorrigeerde controleverschillen hoger dan het rapporteringsbedrag (€ 87.000 voor fouten en € 261.000 voor onzekerheden).